

ALGI İLE EYLEM ARASINDA

Bence Nanay

Algı, zihin felsefesi ve estetik konularında yaptığı çalışmalarla tanınan Macaristan doğumlu Nanay, Lisans eğitimini Budapeşte'deki Eötvös Loránd Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra, doktora derecesini Berkeley, California Üniversitesi'nde aldı. Antwerp Üniversitesi Felsefi Psikoloji Merkezi'nde BOF Felsefe Araştırma Profesörü ve Cambridge Üniversitesi Peterhouse'da Kıdemli Araştırma Görevlisidir. Algı ve duyular üzerine çalışan Avrupa'nın en iyi psikologlarını, sinirbilimcilerini ve filozoflarını bir araya getiren Avrupa Duyusal Araştırmalar Ağı'nın direktörüdür. Zihnin felsefesi, biyoloji felsefesi ve estetik üzerine yetmişten fazla makale yayımlamıştır.

Bekir Aşçı

Felsefe üzerine lisans eğitimini Ege Üniversitesi'nde, aynı alanda yüksek lisans eğitimini Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde tamamladı. Hâlâ Galatasaray Üniversitesi'nde doktora çalışmalarına devam ediyor. İmgelem teorisi, sanat felsefesi, tiyatro felsefesi gibi alanlarda çalışmalarını sürdürüyor. Aynı zamanda Çocuklar İçin Felsefe (P4C) alanında çalışıyor, her yaştan katılımcı ile soruşturmalar yapıyor, eğitmen eğitimleri gerçekleştiriyor. P4C alanında etkinlik gösteren İMAGİS Eğitim ve Danışmanlık şirketinin kurucu eğitmenlerindendir, ayrıca DasDas Akademi'de eğitmendir.

BENCE NANAY

ALGI İLE EYLEM ARASINDA

Felsefeden Psikolojiye Zihinsel
Süreçlerin Derinliklerinde Bir Keşif

İngilizceden çeviren:
Bekir Aşçı

İrene Kitap: 17

Felsefe: 4

Algı ile Eylem Arasında / Bence Nanay

Özgün adı: *Between Perception and Action*

İngilizceden çeviren: Bekir Aşçı

ISBN: 978-625-99822-5-0

© Bence Nanay, 2013

Bu kitap, ilk olarak 2013 yılında İngilizce olarak yayınlanmıştır. Bu çeviri, Oxford University Press ile yapılan anlaşma sonucu yayımlanmıştır. Orijinal eserden yapılan bu çeviriden yalnızca İrene Kitap sorumludur ve Oxford University Press çevirideki herhangi bir hata, eksiklik, belirsizlik veya yanlışlıktan kaynaklanan herhangi bir kayıptan sorumlu değildir.

© İrene Kitap, 2022

Bu kitabın Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Her hakkı saklıdır. Kaynak gösterilerek yapılan kısa alıntılar dışında hiçbir şekilde kopyalanamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Sertifika no: 51753

Yayın yönetmeni: Levent Çeviker

Editör: Nazlı Ceyhan Sümter, Furkan Kemer

Kapak ve sayfa tasarımı: Artemis İren

Birinci basım: Kasım, 2023

Baskı: My Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Yılanlı Ayazma Sok. No: 8/F Zeytinburnu-İstanbul

Tel: 0212 674 85 28

Sertifika No: 47939

İrene Kitap

Osmanağa Mah. Reşit Efendi Sok. No: 16/5, 34714, Kadıköy-İstanbul

Telefon: 0216 208 99 14

irene@irenekitap.com / www.irenekitap.com

© irenekitap t irenekitap f irenekitap

İçindekiler

<i>Teşekkür</i>	9
1. Giriş	13
1.1. Krema ve Pasta	13
1.2. Pragmatik Temsiller	15
1.3. Ürünün Farklılaşması	21
2. Pragmatik Temsiller	29
2.1. Duyusal Girdi ile Motor Çıktıya Aracılık Etmek	29
2.2. Eylemlerin Dolaysız Zihinsel Öncülleri	31
2.3. Uyum Yönü	36
2.4. Pragmatik Temsiller Algısal Durumlardır	40
2.5. Argüman	42
2.6. Potansiyel Karşı Örnekler	49
2.7. Her Yerde Pragmatik Temsiller	53
3. Algı	55
3.1. Algısal Temsiller Gerçekten Var mıdır?	55
3.2. Algısal Olarak Yüklenmiş Nitelikler	59
3.3. Duyusal Bireyler	76
3.4. Pragmatik Temsiller ve Arkamızdaki Görsel Alt-Sistem	95

4. Eylem	101
4.1. İnanç-Arzu Psikolojisi ve Hoşnutsuzlukları	101
4.2. Eylem Teorisini Doğallaştırmak	111
4.3. Yarı-Eylemler	120
4.4. İnanç-Arzu Modelinin Son Sığınağı	126
 5. Pragmatik Zihinsel İmajlar	147
5.1. Zihinsel İmaj	147
5.2. Zihinsel İmgeye Karşı Algı	151
5.3. Pragmatik Zihinsel İmge	159
5.4. Rol Yapma	164
5.5. Alief	172
 6. Dolaylı Algılar	185
6.1. Dolaylı Algı	185
6.2. Dolaylı Algı vs. Zihin Teorisi	190
6.3. Bilişsel Bilimlerde Dolaylı Algı	200
6.4. Dolaylı Duygular	216
6.5. Dolaylı Algı: Ayrışmış Temsillere Doğru Atılan İlk Adım	231
 <i>Kaynakça</i>	237
<i>Dizin</i>	267

Felicitas için...

Teşekkür

Bu kitap algı, eylem ve bu ikisi arasındakilerle ilgili. Başka bir deyişle, tüm zihinle ilgili. Kitap felsefeciler için yazıldı ama sadece onlar için değil; teoriyle ilgilenen psikologlar veya diğer ampirik zihin araştırmacılarının yanı sıra yalnızca insan zihninin nasıl çalıştığını ve onun hayvan zihniyle ne kadar çok benzediğini anlamakla ilgilenen insanlara da yönelik bir kitap elinizdeki.

Bu kitabın temel iddialarını keşfetmeye başlayalı neredeyse yirmi yıl oldu. O zamandan beri, felsefi dikkat eksikliğiyle ilgili rahatsızlığımın müsaade ettiği ölçüde bu iddiaları peşinden gidiyorum. 1995'te bir psikoloji dergisinde, algının eylem odaklı doğasına dair anlayışı koruduğumuz sürece Gibson'ın algı hakkındaki görüşlerini nasıl reddetmemiz gerektiğiyle ilgili çok kötü bir makale yayımladım. Akabinde Cambridge Üniversitesi'nde duyuşal girdi ile motor çıktıya aracılık eden "özel" zihinsel durumlar üzerine yine oldukça kötü bir felsefe yüksek lisans tezi ve sonra da Berkeley, California Üniversitesi'nde eylem odaklı algı üzerine sadece biraz daha iyi olan bir doktora tezi yazdım. Söz konusu yıllar içinde bu projenin peşinden gitmem hususunda bana karşı heves kırıcı şekilde davranmadıkları için pek çok öğretmenime ve meslektaşına minnettarım (ve onların sabrına hayranım); özellikle bazı argümanlarımın gerçekten de inandırıcı olmadığını dikkate alırsak. Umudum bu kitaptaki argümanların çok daha ikna edici olmasıdır.

Neredeyse yirmi yıldır bu kitabın konusu hakkında felsefeciler, psikologlar, etologlar ve nörologlarla konuştuğum göz önüne alın-

diğında, kitabın konusuyla ilgili daha net bir şekilde düşünmemeye yardımcı olan ve hatta kitaptaki bazı fikirlerin daha önce oluşmuş versiyonları hakkında yazılı yorumlarda bulunan insanların hepsini hatırlamamın bir yolu yok. Bu yüzden denemeyeceğim bile. Eğer denersem, pek çok kişiyi atlayacağıma şüphe yok. Bununla birlikte taslakların sonndan bir önceki halinin tamamını okuyan ve ayrıntılı geri bildirimde bulunan bazı kişilere özellikle minnettarım: Jonathan Cohen, Oxford University Press'ten iki anonim hakem ve doktora sonrasında birlikte çalıştığım meslektaşlarım Maja Spener, Carolyn Dicey Jennings, Will Davies ve Craig French.

Kitabın çeşitli bölümleri aşağıdaki sempozyum, konferans ve çalıştaylarda sunulmuştur: American Philosophical Association, Pacific Division (San Diego), Annual Conference of the Cognitive Science Society (Vancouver), American Philosophical Association, Pacific Division (San Francisco), American Philosophical Association, Pacific Division (Vancouver), Annual Conference of the Cognitive Science Society (Berlin), Intuitions, Experiments and Philosophy Conference (Nottingham), Social Cognition Workshop (Cambridge), Evolution, Non-propositional Intentionality Workshop (Geneva), Co-operation and Rationality Conference (Bristol), Philosophy of Psychology, Neuroscience and Biology Conference (Oxford), Empathy/ Sympathy Conference (Antwerp), Social Science Roundtable (Paris), Systematicity Workshop (San Jose), Phenomenal Qualities Conference (Hertfordshire), Animal Cognition Conference (Bochum), Philosophical Insights Conference (Londra), Philosophy of Science Association Biannual Meeting (San Diego), 5. Online Consciousness Conference, New Waves in Philosophy of Mind Online Conference.

Ayrıca Bochum Üniversitesi, Fribourg Üniversitesi, Institut Jean Nicod, Edinburgh Üniversitesi, Simon Fraser Üniversitesi, British

Columbia Üniversitesi, Cardiff Üniversitesi, Torino Üniversitesi, Cenevre Üniversitesi, Rice Üniversitesi, Syracuse Üniversitesi, York Üniversitesi, Concordia Üniversitesi ve Berkeley'deki California Üniversitesi'nde bu kitaptaki materyalleri temel alan bazı konuşmalar yaptım. Bu konuşmalardan sonra aldığım yorumlar ve eleştiriler için ziyadesiyle minnettarım. Kitaptaki bazı materyalleri –hem doktora seminerlerinde hem de lisans düzeyinde– Syracuse Üniversitesi, British Columbia Üniversitesi ve Antwerp Üniversitesi'nde anlatırken de çok şey öğrendim.

Son olarak, Oxford University Press'teki editörlere, özellikle Peter Momtchiloff'a, Eleanor Collins'a, Daniel Bourner'a ve Sarah Parker'a tüm süreci mümkün olduğunca sorunsuz hale getirdikleri için, Sally Evans-Darby'ye redaksiyon için ve Beth Morgan'a dizini derlediği için minnettarım. Bu araştırma AB FP7 CIG hibesi PCIG09-GA-2011-293818 ve FWO Odysseus hibesi G.0020.12N tarafından desteklenmiştir.

Bence Nanay
Cambridge, 19 Şubat 2013

1

Giriş

Bizler yalnızca çalışmalarımızda iş başındayken felsefeciyizdir; duyularımızın izlenimlerine özgürce daldığımız anda herkes gibi çocuk oluruz. Soyut spekülasyon zorlama bir zihin durumudur: Bizim doğal koşulumuz herkes gibi olmaktadır.

Jean-François Marmontel: *Poétique Française*, 1763

1.1. Krema ve Kek

İnsan zihnini anlamaya çalışmakla ilgili iki genel yaklaşım vardır. Birincisi sofistike, ziyadesiyle entelektüel, rasyonel, dilsel ve insana özgü zihinsel kapasitelerimizi paradigmatik olarak dikkate almak ve bunlara odaklanarak zihnimizin nasıl işlediğini anlamaya çalışmaktır.

İnsan zihnini anlamaya çalışmanın ikinci yolu, insan zihni ile hayvan zihni arasındaki sürekliliği vurgular. Bu nedenle, insan olmayan hayvanların da sahip olduğu daha basit zihinsel kapasitelere odaklanır. Ağzımıza yemek koymak ya da bir şeylere çarpmadan etrafta dolaşmak gibi eylemleri başarılı bir şekilde gerçekleştirmemizi mümkün kılan zihinsel süreçlerdir bunlar.

Felsefeciler rasyonel, sofistike, ziyadesiyle entelektüel argümanlar sunmakla meşgul olduklarından dolayıdır ki zihin felsefecileri için

cazip olan yol, kendi yöntemlerini açıklamaya çalıştıkları fenomene yansıtmak ve insan zihnini her şeyden önce rasyonel, ziyadesiyle entelektüel, sofistike zihinsel kapasitelerden meydana geliyormuş gibi ele almaktır. Bu ayartıya direnmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Benim amacım zihnimizde olup bitenlerin büyük çoğunluğunun hayvanların basit zihinsel süreçlerine çok benzediğini savunmaktır. Karmaşık, sofistike, rasyonel ve dilsel yeteneklerimiz pastanın üzerindeki krema olarak tanımlanabilir. Her ne kadar pastanın harika görünmesini sağlayan şey krema olsa da krema hakkında çok fazla endişelenmeksiz pastayı anlamaya çalışmalıyız. Başka bir deyişle, zihin felsefesi için doğru yöntem evvela hayvanlarla paylaştığımız basit zihinsel kapasiteleri anlamak, ardından da insan zihnini bu kadar dikkate değer kılan insana özgü, ziyadesiyle entelektüel olan zihinsel kapasiteleri açıklamaktır. İnsan zihnini şu şekilde formüle etmediğimin anlaşılması önemlidir: Hayvan zihni ve onun yanında bazı ekstra özellikler. Daha ziyade kremanın hamurun içine güzelce sızdığı bir pasta hayal edebiliriz. Yine de insan zihnini anlamak istiyorsak en basit zihinsel kapasitelerden başlamalı ve daha karmaşık olanlara doğru ilerlemeliyiz.

Pasta analojisini biraz daha genişletirsek bu kitabın amacının, söz konusu pastanın ana malzemeleri olarak tanımlanabilecek şeyleri belirlemek olduğunu söyleyebiliriz. Dilsel ve üst düzey zihinsel süreçlerimizin temel birimleri inançlar, arzular, düşünceler gibi kavramsal/dilsel olarak yapılandırılmış önermesel tutumlardır. Ne var ki hayvanlarla paylaştığımız basit zihinsel kapasitelerin temel birimlerinin de bu tür önermesel tutumlar olacağını varsaymamız için hiçbir neden yoktur. İşin aslı, insan zihnini inanç ve arzulardan meydana gelen bir şey olarak betimlediğimizde dili yansıttığımız söylenebilir. Dilin temel birimleri, önermeleri ifade eden cümleler ya da söyleyişlerdir; dolayısıyla zihnimizin temel birimlerinin de

önergeleri ifade eden zihinsel durumlar, yani önermesel tutumlar olması gerektiğini söylemek cazip hale gelecektir. Ancak insan zihnine ilişkin anlayışımızın dil ve hatta insana özgü dilsel düşünceler temelinde modellenmemesi gerektiğini savunuyorsak eğer, inanç ve arzuların insan zihninin temel yapı taşları olduğunu kabul etmek için hiçbir nedenimiz yoktur.

İnsan zihninin temel yapı taşları olarak inancın ve arzunun yerini alacak yeni adaylar arama ihtiyacı yeni değildir. Örneğin Gareth Evans bunun yerine veri taşıyıcı durumları temel birimler olarak düşünmemizi önermiştir (Evans 1982). Bense daha spesifik bir öneride bulunmak isterim. Benim iddiam, “pragmatik temsiller” olarak adlandırdığım şeyi zihinsel kapasitelerimizin temel birimleri olarak kabul ettiğimiz takdirde, insan zihninde olup bitenlerin büyük çoğunluğunun anlaşılabilirliği yönündedir.

İnsan zihni, tıpkı insan olmayan hayvanların zihinleri gibi, eylemleri başarılı bir şekilde icra etmemizi sağlamak üzere seçilime uğramıştır. Eylemlerimizin büyük çoğunluğu da, yine insan olmayan hayvanların eylemleri gibi, algısal rehberlik olmadan gerçekleştirilemezdi. Benim iddiam, duyuşal girdi ile motor çıktıya aracılık eden zihinsel durumun insan zihninin temel yapı taşı olduğu yönündedir. Bu tür zihinsel durumları pragmatik temsiller olarak adlandırıyorum.

1.2. Pragmatik Temsiller

Duyuşal girdi ile motor çıktı arasına aracılık eden şey nedir? Zihin hakkında sorulabilecek en temel sorunun bu olması muhtemeldir. Retinanızda bir uyarılma söz konusu, kafatasınızın içinde bir şeyler oluyor ve ardından eliniz önünüzdeki elmayı tutmak için uzanıyor. Tam bu sırada olan nedir? Hangi temsiller bu elmayı yakalamanızı

mümkün kılıyor? Benim bu sorulara cevabım, duyuşal girdi ile motor çıktıya aracılık eden şeyin pragmatik temsiller olduğı yönünde; elmayı tutmanızı mümkün kılan şey pragmatik bir temsildir.

Pragmatik temsiller, ilk bakışta, eylemin dolaysız zihinsel öncüllerinin temsili bileşenleridir. Bunlar aynı zamanda hakiki algısal durumlardır. Eylemin dolaysız zihinsel öncülleri, eylemleri hakiki eylemler haline getiren şeydir. Eylemler ile salt bedensel devinimler arasındaki farkı oluştururlar. Süregiden bedensel faaliyetlerimize rehberlik ederler. Pragmatik temsiller ise eylemin bu dolaysız zihinsel öncüllerinin temsili bileşenleridir.

Bu zihinsel durumlar dünyayı belirli bir biçimde temsil eder; dünyayla ilgilidirler, dünyaya atıfta bulunurlar. Başka bir deyişle, temsili *içerikleri* vardır; nesneleri belirli niteliklere sahip olarak temsil ederler. Fakat bu, sözdizimsel olarak ifade edilmiş bir önerme yapısına sahip olmaları gerektiğı ya da sahiden de zihinsel bir dilde yazılmış cümleler oldukları anlamına gelmez. Pragmatik temsiller doğru da olabilir, yanlış da. Doğru oldukları takdirde bedensel faaliyetlerimizi iyi bir şekilde yönlendirirler. Eğer yanlışlarsa kötü şekilde yönlendirirler.

Pragmatik temsiller nesneleri hangi özelliklere sahipmiş gibi gösterir? Bir fincanı almak istediğınızı varsayalım. Bu eylemi icra etmek için fincanı belirli bir uzamsal konuma sahip olarak temsil etmeniz gerekir, aksi takdirde hangi yöne uzanacağınızla ilgili hiçbir fikriniz olmaz. Ayrıca fincanı belirli bir boyuta sahip olarak da temsil etmeniz gerekir, aksi takdirde uygun bir kavrama boyutuyla onu elinize alamazsınız. Aynı şekilde belirli bir ağırlığa sahip bir şey olarak temsil etmeniz gerekir, aksi takdirde onu kaldırırken ne kadar kuvvet uygulamanız gerektiğini bilemezsiniz. Bu nitelikleri “eylem özellikleri” olarak adlandırıyorum: Eylem özellikleri, failin eylemi gerçekleştirebilmesi için temsil edilmesi gereken niteliklerdir. Prag-

matik temsiller nesneye eylem özellikleri yüklemektedir, nesneleri eylem odaklı bir şekilde temsil etmektedir (Nanay 2011a, 2011b, 2012a). Pragmatik temsiller bu eylem özelliklerini de tipik olarak bilinçdışı şekilde yükler.

Pragmatik temsillerin eylemde önemli bir rol oynadığı ve algısal durumlar oldukları varsayıldığına göre, bunların zihinsel yaşamımızı anlamak için çok önemli olduğunu kabul ettiğimiz takdirde bunun hem algı felsefesindeki hem de eylem felsefesindeki tartışmalar için radikal sonuçları olacaktır.

Gelin ilk önce algı felsefesini ele alalım. Pragmatik temsiller hakiki algısal durumlardır. Algı felsefesinde nesneleri hangi niteliklere sahip olarak algıladığımız önemli bir sorudur. Şekil, boyut ve renk bu iş için bariz adaylardır. Sınıflayıcı nitelikleri algısal olarak temsil edip etmediğimiz ise o kadar net değildir. Nesneleri tam anlamıyla sandalye ve masa olarak mı görüyoruz yoksa yalnızca öyle oldukları sonucunu mu çıkarıyoruz? Ben bazen nesneleri eylem özelliklerine sahip olarak da algıladığımızı iddia ediyorum.

Bu durum kulağa pek de şaşırtıcı gelmemelidir. Bizim (son derece karmaşık) algısal sistemimiz, hayatta kalmamızı sağlayan eylemleri gerçekleştirmeye yardımcı olmak üzere seçilime uğramıştır. O halde algı sistemimizin, nesneleri eylemlerimizin performansı ile ilişkili niteliklere sahip olarak, yani eylem özelliklerine sahip olarak temsil etmek üzere seçilime uğramış olması hiç de şaşırtıcı değildir. Tyler Burge'ün dediği gibi, "algı eyleme rehberlik ettiğinden dolayı, algısal türlerin [bizim] faaliyetlerimizle örtüşmesi şaşırtıcı değildir" (Burge 2010, s. 324).

Daha da önemlisi, benim iddiam nesneleri bazı zamanlarda eylem özelliklerine sahip olarak algıladığımız yönünde; daima böyle algıladığımızı iddia etmiyorum. Pragmatik temsiller algısal durumlardır ancak tüm algısal durumlar pragmatik temsiller değildir.

Çoğu zaman nesneleri eylem odaklı olmayan bir tarzda algılarız (mesela kayıtsızca bir bankta oturup herhangi bir eylemde bulunma dürtüsü olmadan manzarayı seyrederken).

Şimdi de pragmatik temsillerin eylem felsefesiyle alakasını görelim. Eylem felsefesinin en önemli sorularından biri şudur: Eylemleri eylem yapan nedir? Eylemler salt bedensel devinimlerden nasıl ayrılır? Aradaki fark, bedensel devinimi tetikleyen, yönlendiren ya da belki ona eşlik eden bir tür zihinsel durumdur. Peki ama nedir bu zihinsel durum?

Eylemlerimizin bu dolaysız zihinsel öncüllerinin kısmen pragmatik temsiller tarafından oluşturulduğunu iddia ediyorum. Söz konusu pragmatik temsiller, temsili eylemin gerçekleştirilmesi için gerekli olan nitelikleri nesneye yükler ve bunu algısal bir mahiyette yapar; bedensel devinimlerimizi algısal olarak yönlendirir. Eğer bu doğruysa güdülenmeye ilişkin inanç-arzu modelinin düzeltilmesi, hatta belki de bir kenara atılması gerekir.

Güdülenmeye ilişkin “inanç-arzu modeline” göre, inançlar ve arzular bizi eyleme güdülemek için gereklidir. Algı, eylemimizin temelini oluşturan inancın ortaya çıkmasında bir rol oynayabilir ancak bundan daha önemli bir rolü yoktur. İşte size bir örnek: Pencereden dışarı bakıyorum ve dışarıda yağmur yağdığını görüyorum. Dışarıda yağmur yağdığına dair bir inanç oluşturunuyorum. Islanmamak gibi bir arzum var ve bu arzu yağmurda ıslanmamanın en iyi yolunun bir şemsiye almak olduğuna dair daha ileri (araçsal) inancımla birlikte bir şemsiye alma niyetinin oluşmasına yol açıyor ve bu niyet şemsiyemi alma eylemimi tetikliyor (*bkz.* örn. Smith 1987, Davidson 1980, açıklamanın kökenleri David Hume’a kadar uzanabilir). Bu modelde inançlar ve arzular duyusal girdi ile motor çıktıya aracılık eder. Bu model bazı (ziyadesiyle entelektüel ve muhtemelen insana özgü) eylemlerimizin nasıl ortaya çıktığını açıklasa

da gerçekleştirdiğimiz eylemlerin yalnızca çok küçük bir kısmı için geçerlidir. Algısal durumlarımızdan bazıları, anlayacağınız üzere pragmatik temsiller ise eylemlerimizin ortaya çıkmasında kabul edildenden daha önemli bir rol oynamaktadır.

İcra ettiğimiz eylemlerin çoğunda duyuşsal girdi ile motor çıktıya aracılık eden tek zihinsel durum (daha doğrusu, tek temsili durum) pragmatik temsillerdir (ve klasik inanç-arzu modelinin öne sürdüğü gibi bir dizi inanç ve arzu değildir). Dahası, inanç ve arzuların eylemlerimizi gerçekleştirmede önemli bir rol oynadığı durumlarda bile pragmatik temsillerin hâlâ işin içinde olması gerekir (örneğin, şemsiyeyi gerçekten elime aldığımda).

Pragmatik temsillere ilişkin felsefi ilginin iki yönünü gördük: Bir eylemi her icra ettiğimizde pragmatik bir temsilimiz vardır. Keza algısal durumlarımızın pek çoğu pragmatik temsillerdir.

Ne var ki bu tür zihinsel durumlarla alakadar olmak için başka nedenler de vardır. Hayvanlar ve küçük çocuklar, avcılardan kaçmak veya avı kovalamak gibi hedefe yönelik eylemler gerçekleştirebilir. Bu durumda pragmatik temsillere sahip olmak zorundalardır. Dolayısıyla karmaşık düşüncelere ve inançlara sahip olamayan organizmalar bile pragmatik temsillere sahip olabilmelidir.

Bu zihinsel durumlar hem filogenetik hem de ontogenetik açıdan oldukça temeldir. Evrim sürecinde ortaya çıkan ilk zihinsel temsillerin pragmatik temsiller olduğu iddia edilebilir. Benzer şekilde, çocuk gelişimi sırasında ortaya çıkan ilk zihinsel temsillerin de pragmatik temsiller olması muhtemeldir. Eğer insan olmayan hayvanların ya da küçük çocukların zihinlerini açıklamak istiyorsak bu tür zihinsel durumlara odaklanmamız iyi olacaktır.

Burada izlediğim genel retorik, hayvanların ve insanların eşit derecede yapabildiği basit zihinsel süreçleri incelemek ve insana özgü, karmaşık, sofistike zihinsel kapasitelerin analizini ertelemektir. Bu-

nunla birlikte önerdiğim genel çerçeveyi kabul edecek olursak biraz daha ileri gidebilir ve hiç değilse başkalarıyla ilişki kurma ve onları anlama gibi daha karmaşık zihinsel kapasitelerimizi ve hatta empati gibi temel duygularımızı açıklamaya başlayabiliriz.

Gördüğümüz gibi, pragmatik temsiller nesneleri benim eylemimle ilgili bir şekilde temsil eder. Bununla yakından ilişkili ve ilgi çekici bir olgu daha var: Nesneleri *bir başkasının* eylemiyle ilgili olacak şekilde temsil eden zihinsel durumlar. Bu zihinsel durumların başkalarıyla ilişki kurmak için en basit ve en temel kapasitemizi oluşturduğunu iddia ediyorum. Başkalarıyla ilişki kurmanın bu yolunu *dolaylı algı* olarak adlandırıyorum ve zihinsel durumları başkalarına yükleme yeteneğimizle ilgili (genellikle “zihin teorisi” olarak adlandırılan bir yetenek) yalnızca felsefede değil, aynı zamanda bilişsel etoloji ve gelişim psikolojisinde de var olan bir dizi büyük tartışmanın kapsamını dolaylı algıyla sınırlandırırsak bu tartışmaların nihayete erebileceğini iddia ediyorum.

Son otuz yılda “zihin teorisi” kavramı zihin felsefesi, psikoloji ve primatoloji alanlarının ilgi odağı haline gelmiştir. “Zihin teorisi” ile ilgili bazı önemli sorular şunlardır: İnsan olmayan hayvanların da zihin teorisi var mı? Zihin teorisi ontogenide nasıl gelişir? İnsanlarda zihin teorisini mümkün kılan zihinsel süreçler nelerdir? Zihin teorisinin destekleyici nöral unsurlar nelerdir?

“Zihin teorisi” ile ilgili oldukları sürece bu soruların üstesinden gelmek zor olsa da (zaten herhangi bir uzlaşılmış cevap belirtisi de yoktur), onları (zihin teorisiyle değil de) dolaylı algıyla ilgili olarak ele alırsak dolambaçsız ve önem arz eden bazı cevaplar elde ederiz. Daha açık bir ifadeyle, insan olmayan primatların zihin teorisine sahip olduğunu gösterdiği varsayılan tüm deneylerin aslında onların dolaylı algılama yeteneğine sahip olduğunu gösterdiği iddia edilebilir. Aynı şey 12 aylıktan küçük bebeklerle yapılan deneyler için de